КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.98
DOI 10.31733/2078-3566-2021-2-238-244

**Ірина
ПЕТРОВА[©]**
доктор юридичних
наук, професор

**Елла
КУРДЕС[©]**
науковий
співробітник

**Тетяна
КІПУШЕВА[©]**
науковий
співробітник

**Андрій
БУБЛІКОВ[©]**
старший науковий
співробітник

(Національний науковий центр «Інститут
судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»)

ЩОДО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА

Узагальнено досвід нормативно-правового врегулювання питання професійної етики міністерствами, відомствами, організаціями й об'єднаннями України.

Метою статті є обґрунтувати необхідність розроблення й ухвалення Кодексу професійної етики судового експерта, дія якого має поширюватися на всіх судових експертів – незалежно від відомчої підпорядкованості та форми трудових відносин. Наголошено на потребі нормативно-правового врегулювання дисциплінарної відповідальності судових експертів за порушення вимог такого Кодексу й запропоновано відповідно до цього змінити Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів.

Ключові слова: судовий експерт, етика, деонтологія, етичний кодекс, моральні якості.

© Петрова І.А., 2021

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-1652-6715>;
ekobezpeka.ira@gmail.com

© Курдес Е. П., 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9721-3453>
ellakurdes@ukr.net

© Кіпушева Т. В., 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6178-103X>
kipushonoktv@gmail.com

© Бубліков А. В., 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7382-8816>
abublikov@hniise.gov.ua

Постановка проблеми. Наріжними принципами правової держави є принципи верховенства права й рівності всіх людей перед законом і судом. Дотримання цих принципів у правовій державі забезпечено, зокрема, законністю, незалежністю, об'єктивністю й повнотою дослідження в судово-експертній діяльності [15]. Водночас підґрунтям дотримання цих принципів в Україні має стати не тільки належна професійна підготовка, а й формування у судових експертів конкретних морально-етичних якостей. Розроблення Кодексу професійної етики судового експерта набуває актуальності та є складовою реформування правоохоронної діяльності в Україні загалом. Зважаючи на важливість висновку експерта як виду доказу в суді, ухвалення Кодексу професійної етики судового експерта як нормативно-правового акта позитивно вплине не тільки на формування морально-ділових якостей судових експертів, а й підвищить рівень їхньої відповідальності за результати своєї роботи. Тому на часі гостро постало питання не просто ухвалити Кодекс професійної етики судового експерта, а наповнити його змістом, який відповідатиме вимогам і викликам сьогодення.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питання професійної етики судових експертів привертало увагу багатьох науковців, зокрема: Л. М. Деречі [2, с. 12–13], О. В. Агапової [1, с. 104–106], В. М. Лейбюк [7, с. 137–139], І. А. Петрової і О. П. Снігерьова [10, с. 165–171], В. М. Панькевича і О. В. Сплавської [9, с. 7–14], О. С. Рубіса і Я. І. Кот [16, с. 104–105] та ін. Треба констатувати значний внесок, який зробили ці науковці в основні принципи теорії професійної етики судових експертів. Водночас маємо визнати, що проблему професійної етики судових експертів досліджено недостатньо, а основні висновки науковців донині не реалізовано.

Мета статті – обґрунтувати необхідність розроблення й ухвалення Кодексу професійної етики судового експерта, який мав би юридичну силу для всіх судових експертів України – незалежно від відомчої підпорядкованості та форми трудових відносин; запровадження морально-етичних засад судово-експертної діяльності з подальшим їх розвитком і паралельним формуванням у судових експертів деонтологічних якостей.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розбудови в Україні правової держави постала нагальна потреба у висококваліфікованих судових експертах, які б на належному рівні забезпечували правоохоронні органи доказовою базою в суді – беззаперечними висновками експертів. Саме судовий експерт повинен бути носієм правди та справедливості. У зв'язку з підвищенням вимог до судових експертів на часі постало питання формування у них професійних етичних якостей. Підвищені вимоги до роботи кожного судового експерта пов'язані з його відповідальністю за правильне складання висновку, від якого залежить справедливий розгляд справи в суді. Правил етичної поведінки повинна дотримувати кожна вихована людина. Для кожної професійної діяльності наявні специфічні етичні норми поведінки. Присутні ці норми також у професійній діяльності судового експерта. Вивчення специфіки роботи експерта, розроблення теорії його професійної етики та складання відповідного Кодексу – питання, яке потребує вирішення вже сьогодні. Нормативно-правове врегулювання професійної етики судового експерта посилить його відповідальність за дотримання правил етичної поведінки.

У Словнику української мови (1970–1980) слово «етика» визначено, зокрема, як «норми поведінки, сукупність моральних правил якого-небудь класу, суспільної організації, професії і т. ін.» [17, с. 490]. У цьому самому Словнику розділ етики, що «вивчає проблеми обов'язку, сферу обов'язкового, всі форми моральних вимог та співвідношення їх», названо терміном «деонтологія» [18, с. 678]. Іншими словами, етика – це принципи, постулати та засади, які держава та суспільство вважають правильною поведінкою. Етичні норми поведінки мають імперативний характер і два аспекти: духовний (внутрішній, що виражається у поглядах особистості) і практичний (зовнішній, що виражається в діях). Поведінка людини у суспільстві та побуті є її особистою етикою. Зазначене вимагає від кадрового підрозділу судово-експертної установ ретельно ставитися до відбору кандидатів на посади судових експертів, обов'язково піддаючи аналізу їхні морально-ділові якості. Належно організована робота кадрового підрозділу судово-експертної установи з оцінювання персоналу, вивчення морально-психологічного клімату в колективі, своєчасне реагування на порушення дисципліни, законності та норм моралі позитивно позначаються на виконанні службових обов'язків кожним судовим експертом.

У процесі розроблення правил етичної поведінки набуває актуальності використання теоретичних засад етики як науки. Розглядаючи питання етичної поведінки людини, її можливо поділити на певні складові, властиві:

- будь-якій діяльності;
- певному різновиду діяльності;
- конкретній професії.

Поведінка судового експерта має відповідати чинним у державі та суспільстві нормам моралі, а також ціннісним засадам, які кореспондують крізь призму процесуального статусу особистості. Зазначене вимагає сформулювати вимоги до професійної етики судового експерта, які потрібно закріпити нормативно. Вважаємо, що таким нормативно-правовим актом повинен стати Кодекс професійної етики судового експерта. Судово-експертну діяльність регламентовано нормами процесуального законодавства та Законом України «Про судову експертизу». Водночас норми законодавства не охоплюють усієї діяльності судового експерта та її специфіки. Ці завдання має виконувати експертна етика, яка містить принципи та правила поведінки судових експертів у процесі їхньої діяльності.

Як уважають І. А. Петрова й О. П. Снігерьев, етика судового експерта має конкретизувати моральні вимоги, які повинні орієнтуватися на специфіку судово-експертної діяльності. Науковці наголошують, що професійна етика судового експерта ґрунтується на професійному обов'язку, яким зумовлено моральні норми поведінки під час виконання експертом його обов'язків. Вони дають визначення поняттю, характерному для етики судового експерта, – *професійній честі* як відображенню моральних норм і вимог, спрямованих на поведінку експерта в процесі судово-експертної діяльності. Крім того, дослідники наводять принципи професійної етики судового експерта: об'єктивність, добросовісність, неупередженість, чесність, принциповість, самокритичність та самостійність [10, с. 168].

На думку В. М. Панькевича та О. В. Сплавської, професійну етику судового експерта охоплено поняттям «професійний обов'язок», а ґрунтується вона на моральних нормах поведінки під час виконання посадових обов'язків, а також «професійній честі», що відбиває моральні норми поведінки. Науковці вважають, що зазначене стосується судових експертів не тільки державних судово-експертних установ, а й судових експертів, які не є працівниками цих установ. Вони наголошують на необхідності розроблення та прийняття (на рівні закону чи постанови Кабінету Міністрів України) Етичного кодексу судового експерта й пропонують створити «Палату (Асоціацію) судових експертів», до функцій якої має належати розгляд порушень норм професійної етики судовими експертами, незалежно від форми трудових відносин [9, с. 13].

Л. М. Дереча звертає увагу на те, що завдяки прийняттю Кодексу етики судового експерта буде вдосконалено судово-експертну діяльність в Україні. Вона наполягає на визначенні структури морально-правових відносин експерта та на дослідженні «процесуально-моральних проблем». Науковиця пропонує визначення експертної етики як реалізацію «моральних норм загальної моралі та правил поведінки у всіх галузях професійної судово-експертної діяльності: процесуальної, організаційної, виробничої, комунікативної» [2, с. 13].

Заслугує на увагу також позиція О. С. Рубіса та Я. І. Кот щодо професійної етики судового експерта. Тож дослідники зауважують, що норми професійної етики (деонтології) судового експерта мають свої особливості, що суттєво відрізняє їх від решти цивільних спеціальностей. Для створення переліку правил, які визначатимуть норми поведінки експерта, науковці пропонують:

- загальні положення професійної етики, до яких належить обґрунтування морального значення експерта в правоохоронній системі. Умовою формування правил професійної етики судового експерта в моральному плані має стати зміцнення його авторитету, підвищення статусу його професії, а також відповідність таким вимогам, як професіоналізм, сумлінність і чесність. Важливість статусу судового експерта зумовлено тим, що він є джерелом достовірних відомостей, заснованих на його особистих якостях – сумлінності й компетентності;
- такі параметри особистості судового експерта, як компетентність, сумлінність, об'єктивність і незалежність;
- варіанти поведінки в типових ситуаціях, пов'язаних з моральним вибором (до кожного суб'єкта комунікації судовий експерт повинен застосовувати специфічні правила поведінки), водночас загальною нормою поведінки мають бути повага честі й гідності особи [16].

Не можна не погодитися з думкою В. М. Лейбюк про те, що під час своєї роботи судовий експерт повсякчас стикається з етичними питаннями, які можна вирішити за допомогою загальних етичних правил поведінки. Проте наявність етичного кодексу переводить суб'єктивне дотримання етичних норм у нормативно-правову площину [7]. Недотримання вимог етичного кодексу у такому разі загрожуватиме посадовій особі юридичною відповідальністю.

Станом на сьогодні в Україні нормативно урегульовано питання професійної етики працівників окремих міністерств, відомств, організацій і об'єднань такими документами:

- Кодексом професійної етики та поведінки прокурорів, затвердженим Всеукраїнською конференцією прокурорів 27.04.2017 р. [5];
- Кодексом суддівської етики, затвердженим XI черговим з'їздом суддів України 22.02.2013 р. [6];
- Кодексом етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту, затвердженим наказом Мінфіну України від 29.09.2011 р. № 1217 [4];
- Правилами адвокатської етики, затвердженими Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. [12];
- Правилами професійної етики нотаріусів України, затвердженими наказом Мін'юсту України від 04.10.2013 р. № 2104/5 [14].

Наказом Мін'юсту України від 21.09.2017 р. № 2952/5 затверджено Правила етичної поведінки працівників апарату Міністерства юстиції України та його територіальних органів [13] (далі – *Правила*).

До територіальних органів Мін'юсту України належать такі міжрегіональні управління:

- Західне (м. Львів);
- Південно-Західне (м. Івано-Франківськ);
- Центральнo-Західне (м. Хмельницький);
- Центральне (м. Київ);
- Північно-Східне (м. Суми);
- Південно-Східне (м. Дніпро);
- Південне (м. Одеса);
- Східне (м. Харків) [8].

В абз. 2 п. 2 цього наказу зазначено: *«Вимоги Правил можуть застосовуватися до працівників підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Мін'юсту»* [13]. Таке формулювання норми щодо працівників судово-експертних установ має не імперативний, а рекомендаційний характер, що, на нашу думку, є певним недоліком. Окрім того, дія цих Правил не поширюється на судових експертів, які не є працівниками державних судово-експертних установ, що унеможливує притягнення їх до відповідальності за порушення етичних норм поведінки.

Ми вважаємо, що зазначені Правила мають загальний і декларативний характер. За структурою вони містять три розділи:

- I «Загальні положення»;
- II «Принципи етичної поведінки працівників системи Міністерства юстиції України»;
- III «Відповідальність за порушення цих Правил» [13].

У п. 1 розд. I Правил визначено: *«Ці Правила — сукупність моральних та професійно-етичних принципів, правил та вимог, які регулюють засади поведінки працівників під час виконання ними своїх службових повноважень»*. У п. 4 розд. I зауважено, що дотримувати вимог цих Правил мають (під час оцінювання результатів службової діяльності, у разі ухвалення рішення щодо преміювання та за потреби професійного навчання) *державні службовці*, тому дія цієї норми не поширюється на працівників державних судово-експертних установ. У п. 5 розд. I названо принципи, якими потрібно керуватися працівникам системи Мін'юсту України (отже, і працівникам державних судово-експертних установ): *«служіння державі і суспільству; пріоритетність інтересів; субординація; толерантність; гідна поведінка; доброчесність; політична нейтральність; прозорість і підзвітність; сумлінність»*. Розділ II Правил розкриває сутність принципів етичної поведінки працівників системи Мін'юсту, а розд. III містить норму про відповідальність за порушення цих Правил за нормами Законів України *«Про державну службу»* та *«Про запобігання корупції»* [13]. Переконані, що відсутність у нормі розд. III Правил дисциплінарної відповідальності працівника за невиконання вимог цих Правил є їх суттєвим недоліком.

Погодимося зі слушною думкою О. В. Агапової про те, що положення Правил фактично мають декларативний характер. Дослідниця робить висновок щодо необхідності прийняття Кодексу професійної поведінки судового експерта та запровадження в судово-експертних установах комплексу заходів щодо етичного виховання [1, с. 106]. Ми вважаємо, що кожен судовий експерт повинен відповідати критеріям незалежності, неупередженості, справедливості, чесності, сумлінності та професійній компетентності.

На переконання А. В. Дудича, до Закону України *«Про судову експертизу»* необхідно додати норму про дотримання судовим експертом професійної етики, оскільки, як вважає науковець, професійна етика судового експерта під час виконання ним професійних обов'язків кореспондує з нормами моралі та його поведінкою [3, с. 97].

Поділяючи згадані позиції та проаналізувавши чинні кодекси і правила професійної

етики в Україні, пропонуємо такий проєкт структури Кодексу професійної етики судового експерта:

- розділ I «Загальні положення» (завдання Кодексу, дія Кодексу за колом осіб, правове регулювання відносин у сфері професійної етики й поведінки судових експертів);
- розділ II «Морально-етичні принципи професійної діяльності судового експерта» (служіння державі та суспільству; пріоритетність інтересів; субординація; толерантність; гідна поведінка; доброчесність; політична нейтральність; прозорість і підзвітність; сумлінність; особиста відповідальність за доручену ділянку роботи);
- розділ III «Основні вимоги до професійної поведінки судових експертів» (верховенство права та законність; повага до прав і свобод людини та громадянина, недопущення дискримінації; незалежність і самостійність; політична нейтральність; справедливість, неупередженість і об'єктивність; професійні честь і гідність; формування довіри до судового експерта; прозорість і конфіденційність; утримання від виконання незаконних наказів і вказівок; недопущення конфлікту інтересів; компетентність і професіоналізм; доброчесність, зразковість поведінки і дисциплінованість; недопущення виявів корупції; вимоги до зовнішнього вигляду судового експерта);
- розділ IV «Основні вимоги до позаслужбової поведінки судового експерта» (недопущення поведінки, що може зашкодити іміджу судового експерта);
- розділ V «Взаємини судового експерта» (із правоохоронними органами, з учасниками судочинства, із засобами масової інформації, з керівництвом, з громадянами, з іншими судовими експертами);
- розділ VI «Відповідальність за порушення Кодексу професійної етики судового експерта».

Серед морально-етичних принципів професійної етики судового експерта необхідно виокремити принцип особистої відповідальності за доручену ділянку роботи, який є одним із чинників ефективної роботи експерта. Цей принцип означає, що судовий експерт повинен виконувати свої посадові обов'язки в межах своїх повноважень найбільш доцільними та справедливими засобами й нести за цей моральну відповідальність. Принцип служіння державі й суспільству є сукупністю обов'язків перед державою та суспільством. Усвідомлення обов'язку визначає поведінку особистості, вибір моральних норм, які мотивують людину під час здійснення певного вчинку. Обов'язок відображає суспільні зв'язки й інтереси людей, тож, якщо людина усвідомлює цей обов'язок, він стає частиною її духовного життя та потужним стимулом до дій.

Необхідною умовою дотримання судовими експертами Кодексу професійної етики має стати нормативне закріплення у ньому юридичної відповідальності за порушення вимог цього Кодексу. На наше переконання, порушення Кодексу професійної етики судового експерта повинно бути підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності рішенням дисциплінарної палати Центральної експертно-кваліфікаційної комісії Мін'юсту України, у зв'язку з чим пропонуємо внести відповідні зміни до Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів, затвердженого наказом Мін'юсту України від 03.03.2015 р. № 301/5 [11]. Вважаємо за необхідне порушення вимог Кодексу професійної етики в обов'язковому порядку розглядати на загальних зборах колективу, де працює судовий експерт, а потім виносити на розгляд дисциплінарної палати Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Мін'юсті України, що має бути нормативно обумовлено. Прийняття Кодексу професійної етики судового експерта дасть змогу іншим міністерствам і відомствам, у підпорядкуванні яких перебувають судові експерти, розробити й нормативно затвердити правила притягнення експертів до дисциплінарної відповідальності у разі порушення вимог цього Кодексу.

Висновки. Оскільки на шляху побудови в Україні правової держави існує потреба у висококваліфікованих кадрах судових експертів – носіях правди та справедливості, які б на належному рівні забезпечували правоохоронні органи висновками експертів, то на порядку денному гостро стоїть питання формування у судових експертів професійних етичних якостей.

Дія чинних Правил поширюється на всіх працівників системи Мін'юсту України та загалом не відбиває специфіки роботи судових експертів. Вирішити цю проблему має змогу Кабінет Міністрів України: розробивши та затвердивши Кодекс професійної етики судового експерта, який мав би однакову юридичну силу для всіх судових експертів України – незалежно від відомчої підпорядкованості та форми трудових відносин.

Нормативне закріплення юридичної відповідальності судових експертів за порушення вимог цього Кодексу повинно стати дієвим інструментом його неухильного дотримання.

Список використаних джерел

1. Агапова О. В. Дотримання принципу доброчесності в сфері експертного забезпечення правосуддя. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 150-річ. з дня народж. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, м. Харків, 18–19.04.2019. Харків : ХНДІСЕ, 2019. С. 104–106.
2. Дереча Л. М. Професійна етика судового експерта. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. матеріалів Міжнародної науково-практ. конф., присвяч. 90-річ. створення ХНДІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, м. Харків, 07–08.11.2013. Харків : ХНДІСЕ, 2013. С. 12–13.
3. Дудич А. В. Вимоги, які пред'являються до особи судового експерта як учасника кримінального провадження. *Наше право*. 2015. № 1. С. 96–102.
4. Кодекс етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту : затв. наказом Мініфіну України від 29.09.2011 № 1217. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1195-11>.
5. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів : затв. Всеукраїн. конф. прокурорів 27.04.2017 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17>.
6. Кодекс суддівської етики : затв. XI черг. з'їздом суддів України 22.02.2013. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13>.
7. Лейбюк В. М. Регулювання морально-етичної сторони судово-експертної діяльності. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 150-річ. з дня народж. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, м. Харків, 18–19.04.2019. Харків : ХНДІСЕ, 2019. С. 137–139.
8. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL : <https://minjust.gov.ua>.
9. Панькевич В. М., Сплавська О. В. Правова регламентація етики судового експерта. *Криміналістичний вісник*, 2018. № 2. С. 7–14.
10. Петрова І. А., Снігерьев О. П. Формування особистості сучасного судового експерта. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. пр. Харків : Право, 2017. Вип. 17. С. 165–171.
11. Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів : затв. наказом Мініюсту України від 03.03.2015 № 301/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0249-15>.
12. Правила адвокатської етики : затв. Звітньо-вибор. з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>.
13. Правила етичної поведінки працівників апарату Міністерства юстиції України та його територіальних органів : затв. наказом Мініюсту України від 21.09.2017 № 2952/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1164-17>.
14. Правила професійної етики нотаріусів України : затв. наказом Мініюсту України від 04.10.2013. № 2104/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1730-13>.
15. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 . URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
16. Рубис А. С., Кот Я. И. К вопросу о правилах профессиональной этики судебного эксперта. *Вестник БДУ*. 2011. Сер. 3. № 1. С. 104–105.
17. Словник української мови : в 11-и т. ; редкол. : І. К. Білодід (голов.) та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 2. 1971. 550 с.
18. Словник української мови : в 11-и т. ; редкол. : І. К. Білодід (голов.) та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 11. 1980. 699 с.

Надійшла до редакції 03.06.2021

References

1. Ahapova O. V. (2019) Dotrymannya pryncypu dobrochesnosti v sferi ekspertnoho zabezpechennya pravosuddya [Observance of the principle of integrity in the field of expert justice]. *Aktual'ni pytannya sudovoyi ekspertyzy i kryminalistyky* : zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysvyach. 150-rich. z dnya narodzh. Zasl. prof. M. S. Bokariusya (Kharkiv, 18–19.04.2019). Kharkiv : KhNDISE, pp. 104–106 [in Ukr.].
2. Derecha L. M. (2013) Profesiyna etyka sudovoho eksperta [Professional ethics of a forensic expert]. *Aktual'ni pytannya sudovoyi ekspertyzy i kryminalistyky* : zb. materialiv Mizhnarodnoyi naukovo-prakt. konf., prysvyach. 90-rich. stvorennya KHNDISE im. Zasl. prof. M. S. Bokariusya, m Kharkiv, 07–08.11.2013. Kharkiv : KhNDISE, pp. 12–13 [in Ukr.].
3. Dudych A. V. (2015) Vymohy, yaki pred'yavlyayut'sya do osoby sudovoho eksperta yak uchashnyka kryminal'noho provadzhennya [Requirements for a forensic expert as a participant in criminal proceedings]. *Nashe pravo*, no 1, pp. 96–102 [in Ukr.].
4. Kodeks etyky prasyvnykiv pidrozdilu vnutrishn'oho audytu [Code of ethics for internal audit

department staff] : zatv. nakazom Minfinu Ukrainy vid 29.09.2011 № 1217. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1195-11>. [in Ukr.]

5. Kodeks profesiynoyi etyky ta povedinky prokuroriv [Code of professional ethics and conduct of prosecutors] : zatv. Vseukrayin. konf. prokuroriv 27.04.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17> [in Ukr.].

6. Kodeks suddivs'koyi etyky [Code of Judicial Ethics] : zatv. XI cherh. z'yizdom suddiv Ukrainy 22.02.2013. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13> [in Ukr.].

7. Leybyuk V. M. (2019) Rehulyuvannya moral'no-etychnoyi storony sudovo-ekspertnoyi diyal'nosti [Regulation of moral and ethical side of forensic activity]. *Aktual'ni pytannya sudovoyi ekspertyzy i kryminalistyky* : zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysvyach. 150-rich. z dnya narodzh. Zasl. prof. M. S. Bokariusa, m. Kharkiv, 18–19.04.2019. Kharkiv : KhNDISE, pp. 137–139 [in Ukr.].

8. Ofitsiyyny sayt Ministerstva yustytisyi Ukrainy [Official site of the Ministry of Justice of Ukraine]. URL <https://minjust.gov.ua> [in Ukr.].

9. Pan'kevych V. M., Splavs'ka O. V. (2018) Pravova rehlementatsiya etyky sudovoho eksperta [Legal regulation of the ethics of a forensic expert]. *Kryminalistychnyy visnyk*, no 2, pp. 7–14 [in Ukr.].

10. Petrova I. A., Sniher'ov, O. P. (2017) Formuvannya osobystosti suchasnoho sudovoho eksperta [Formation of the personality of a modern forensic expert]. *Teoriya ta praktyka sudovoyi ekspertyzy i kryminalistyky* : zb. nauk. pr. Kharkiv : Pravo. Issue 17, pp. 165–171 [in Ukr.].

11. Polozhennya pro Tsentral'nu ekspertno-kvalifikatsiyu komisiyu pry Ministerstvi yustytisyi Ukrainy ta atestatsiyu sudovykh ekspertiv [Regulations on the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine and certification of forensic experts] : zatv. nakazom Min'yustu Ukrainy vid 03.03.2015 № 301/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0249-15> [in Ukr.].

12. Pravyla advokat-s'koyi etyky [Rules of lawyer ethics] : zatv. Zvitno-vybor. z'yizdom advokativ Ukrainy 09.06.2017 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17> [in Ukr.].

13. Pravyla etychnoyi povedinky pratsivnykiv aparatu Ministerstva yustytisyi Ukrainy ta yoho terytorial'nykh orhaniv [Rules of ethical conduct of employees of the staff of the Ministry of Justice of Ukraine and its territorial bodies] : zatv. nakazom Min'yustu Ukrainy vid 21.09.2017 № 2952/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1164-17> [in Ukr.].

14. Pravyla profesiynoyi etyky notariusiv Ukrainy [Rules of professional ethics of notaries of Ukraine] : zatv. nakazom Min'yustu Ukrainy vid 04.10.2013 № 2104/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1730-13> [in Ukr.].

15. Pro sudovu ekspertyzu [On forensic examination] : Zakon Ukrainy vid 25.02.1994 . URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> [in Ukr.].

16. Rubis A. S., Kot, Ya. I. (2011) K voprosu o pravilakh professional'noy éтики sudebnogo éksperta [On the question of the rules of professional ethics of forensic expert]. *Vesnik BDU*. Ser. 3, no 1, pp. 104–105 [in Russ.].

17. Slovnyk ukrayins'koyi movy [Dictionary of the Ukrainian language] : v 11-y t. ; redkol. : I. K. Bilodid (holov.) ta in. Kyiv : Nauk. dumka, 1970–1980, vol. 2. 1971. 550 p. [in Ukr.].

18. Slovnyk ukrayins'koyi movy [Dictionary of the Ukrainian language] : v 11-y t. ; redkol. : I. K. Bilodid (holov.) ta in. Kyiv : Nauk. dumka, 1970–1980, vol. 11. 1980. 699 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Iryna Petrova, Ella Kurdes, Tetyana Kipusheva, Andriy Bublikov. Legal regulation issue of forensic expert professional ethics. Experience of legal regulation issue of professional ethics by ministries, departments, organizations and associations of Ukraine is generalized. It is stated that development of Ukraine as a state governed by the law rule is impossible without observing principles of the rule of law and equality of all people against the law and the court that are ensured in the law rule, in particular, legality, independence, objectivity and for its part, the basis for compliance with the latter should be not only appropriate training but also formation of forensic experts' specific moral and ethical qualities.

This article purpose is to substantiate the need to develop and adopt forensic expert Code of Professional Ethics which would have legal force for all forensic experts of Ukraine, regardless of departmental subordination and form of employment; introduction of moral and ethical principles of forensic activity with their further development and parallel formation of forensic expert deontological qualities.

Structure and main provisions of forensic expert Code of Professional Ethics draft are proposed.

Emphasis is placed on legal liability settlement of forensic experts for violating requirements of the Code. It is proposed to consider violation of the forensic expert Code of Professional Ethics as a basis for disciplinary action in which connection it is proposed to make appropriate changes to the Regulations on the Central Expert Qualification Commission at the Ministry of Justice of Ukraine and certification of forensic experts.

Keywords: forensic expert, ethics, deontology, ethical codes, moral qualities.